

KS. RAFAŁ ŚPIEWAK

Uniwersytet Ekonomiczny, Katowice

OBECNOŚĆ KATOLICKICH TREŚCI RELIGIJNYCH W MEDIACH PUBLICZNYCH PO USTAWIE MEDIALNEJ Z 1992 ROKU

Słowa kluczowe: Kościół, treści religijne, media publiczne, programy katolickie

1. Wstęp. 2. Treści religijne w mediach publicznych. 2.1. Programy cykliczne. 2.2. Filmy dokumentalne i fabularyzowane. 2.3. Teatr telewizji i seriale telewizyjne. 2.4. Programy cykliczne w telewizji regionalnej. 2.5. Audycje religijne Polskiego Radia. 3. Misja ewangelizacyjna Kościoła. 4. Zakończenie

1. WSTĘP

Nie ulega wątpliwości, że na kształt kultury europejskiej ogromny wpływ miały wartości religijne, szczególnie chrześcijańskie. Przez wiele stuleci religia była nieodłącznym elementem życia społecznego. Przenikała stosunki wewnątrzpaństwowe jak i międzynarodowe. Rozdział między polityką, sferą życia publicznego a religią przypadł na dobę Oświecenia. Jednakże, jak stwierdza Vittorio Possenti, włoski uczyony, filozof: „Wydaje się, że po stuleciach, kiedy na Zachodzie religia była sprawą prywatną, idziemy teraz ku nowej fazie, przygotowanej przez «trzecią falę demokracji» – ku fazie, która wykraczając poza nowożytność, zapowiada przesunięcie granicy między religią a życiem publicznym, czyli to, co można by nazwać «odprywatyzowaniem» religii”¹. Przytoczona konstatacja znajduje swoiste potwierdzenie w długim procesie powrotu obecności treści religijnych w mediach publicznych, jaki dokonał się w Polsce po przemianach ustrojowych po 1989 r. Przemiany te uwolniły między innymi przestrzeń medialną spod reżimowej kontroli władz komunistycznych, dla których szczególnym zagrożeniem był Kościół katolicki. Po odzyskaniu wolności pojawiła się nowa jakość w relacjach państwo – Kościół. Zarówno Kościół, jak i państwo znajdowały wiele motywów współdziałania i budowania społeczeństwa otwartego, demokratycznego oraz obywatelskiego. Sprawilo to swoiste otwarcie przestrzeni publicznej treściom religijnym. Szczególną

¹ V. Possenti, *Religia i życie publiczne. Chrześcijaństwo w dobie ponowoczesnej*, Warszawa 2005, 25.

tę egzemplifikacją była możliwość tworzenia programów katolickich w mediach publicznych. Wielkie znaczenie miała tu uchwalona pod koniec 1992 r. ustawa medialna. W Polsce zaczęła kształtować się nowa sytuacja prawna i społeczna.

2. TREŚCI RELIGIJNE W MEDIACH PUBLICZNYCH

W okresie PRL, między 1947 a 1989 r., przestrzeń medialna kontrolowana była skrupulatnie przez aparat władzy². Wypełniały ją przede wszystkim treści zgodne z ideologią ustroju socjalistycznego. Istniejące wówczas media, prasa, radio i telewizja stanowiły w głównej mierze narzędzia indoktrynacji i propagandy. Władze komunistyczne systemowo dążyły do wyeliminowania wszelkich idei ukazujących alternatywną wizję państwa i społeczeństwa³. Szczególny atak wymierzony był w Kościół katolicki⁴. Jednym z głównych celów komunistów było zepchniecie katolicyzmu na margines życia społecznego⁵. Skutkowało to faktem usuwania treści religijnych z mediów i utrudnianiem funkcjonowania wszelkich mediów katolickich w przestrzeni publicznej. Sytuacja wydawała się nie do przewyciężenia, choć nie ustawały próby pokonania totalitarnego systemu. Jak stwierdza prof. J. Żaryn: „Dla komunistów system komunistyczny w Europie Środkowo-Wschodniej powinien trwać wiecznie. Byli zdeterminowani, żeby poświęcić się na rzecz utrwalania z pokolenia na pokolenie czegoś, co miało już być w gruncie rzeczy niezmiennie. Dla przedstawicieli Episkopatu Polski, patrzących z perspektywy tysiącletniej obecności Kościoła na ziemi polskiej, ustrój komunistyczny był zdarzeniem fatalnym, ale ograniczonym w czasie. W związku z tym siłą rzeczy, kto inny był podmiotem w relacjach między Kościołem a Polską Rzeczpospolitą Ludową. Podmiotem było społeczeństwo, naród, jego polskość i katolicyzm”⁶. Społeczeństwo w ogromnej większości przywiązane do wartości chrześcijańskich i utożsamiające się z Kościołem katolickim znajdowało w nim przestrzeń wolności. Wszelkie próby pełnego jej odzyskania w znacznym stopniu podejmowano dzięki jego pomocy.

Tworząca się na przestrzeni lat opozycja zawsze korzystała z instytucjonalnego i duchowego wsparcia Kościoła⁷. W skutek tego obecność Kościoła w życiu publicznym, choć przez system totalitarny napiętnowana, stawała się katalizatorem przemian społecznych, które miały doprowadzić do uwolnienia się spod hegemonii komunistów: „Wydarzenia z sierpnia 1980 r. miałyby inny przebieg, gdyby nie katolicyzm ludzi, którzy doprowadzili do powstania «Solidarności»”⁸. Doceniając

² K. Ignatowicz-Pokorna, *Telewizja w systemie politycznym i medialnym PRL. Między polityką a widzem*, Kraków 2003, 39.

³ Tamże, 111.

⁴ F. Musiał, *Naczelnicy Wydziału IV SB w Krakowie, w: Kościół Katolicki w czasach komunistycznej dyktatury. Między bohaterstwem a agenturą*, red. R. Terlecki, J. Szczepaniak, Kraków 2007, 11.

⁵ J. Żaryn, *Państwo – Kościół Katolicki w Polsce 1956–1989 (wybrane zagadnienia)*, w: *PRL – od grudnia 70 do czerwca 89*, red. K. Persak, P. Machcewicz, Warszawa 2011, 37.

⁶ Tamże, 74.

⁷ P. Raina, *Kościół w PRL. Dokumenty*, Poznań 1994, 7–8.

⁸ J. Żaryn, dz.cyt., 77.

rolę Kościoła w działalności opozycji, wśród postulatów strajkujących robotników znalazło się między innymi żądanie obecności treści religijnych w mediach. „Żądamy całkowitych swobód dla działalności Kościoła katolickiego w Polsce, żądamy, by w niedzielę i święta były transmitowane w radiu i telewizji msze święte”⁹ – brzmiał jeden z postulatów sierpniowych już w 1980 r. Żądanie to zostało spełnione i stanowiło swoisty moment przełomowy. „Odnowa społeczna lat osiemdziesiątych dała początek odrodzeniu się całego szeregu tytułów prasy katolickiej, wydawanej na dobrym poziomie dzięki intensywnej i opatrnościowej współpracy duchowieństwa i laikatu. Niedzielną msza św. radiowa transmitowana z kościoła św. Krzyża w Warszawie, jak też transmitowana z Gdańska msza św. dla ludzi morza były i są kolejnymi miejscami obecności Kościoła w mass mediach”¹⁰. Rozpoczęła się długa i mozolna droga przywracania obecności treści religijnych w mediach publicznych. Nierzadko nawiązywano przy tym do sytuacji, jaka występowała w okresie międzywojennym¹¹.

Przemiany polityczne po 1989 r. sprawiły, że pojawiły się nowe szanse, by Kościół mógł zagospodarować przestrzeń mediów publicznych. Ujawniło się także sporo nowych trudności. Przede wszystkim chodziło o fakt, że dotychczasowy ustrój zmonopolizował i scentralizował media. Proces demokratyzacji uruchomił procesy odwrotne. Media stopniowo stawały się przez to coraz bardziej pluralistyczne i zróżnicowane ideologicznie¹². Z jednej strony, dawało to Kościołowi ogromne szanse ewangelizacyjne, ale z drugiej zmuszało do zmierzenia się z narastającą różnorodnością światopoglądową. Wyzwanie to mogło być realizowane zarówno poprzez tworzenie własnych mediów, jak i korzystanie w zwiększonym zakresie z czasu antenowego w ramach istniejących mediów publicznych. Kościół miał świadomość, że po uzyskaniu wolności w 1989 r. jego obecność w przestrzeni publicznej, szczególnie w mediach, będzie wymagało wielkiego wysiłku organizacyjnego i przygotowania odpowiednich kompetentnych kadr. Troska ta znalazła swój wyraz podczas trwającego między 1991 a 1997 r. II Synodu Plenarnego, który zwrócił uwagę na konieczność zagospodarowania przestrzeni medialnej przez Kościół. W materiałach przedsynodalnych znalazł się ważny postulat: „Obowiązkiem Kościoła jest więc rozpoznanie natury środków komunikowania i kształtowanie właściwych postaw twórców i odbiorców wobec przekazywanych przez te środki treści, co związane jest ściśle z jego ewangelizacyjnym posłannictwem”¹³.

Odpowiedzialność za organizacyjne i merytoryczne kształtowanie obecności Kościoła w mediach publicznych spoczęła na utworzonej specjalnie Redakcji Radiowych i Telewizyjnych Programów Katolickich. Powstała ona 28 czerwca 1989 r. w wyniku porozumienia zawartego między Sekretariatem Konferencji Episkopatu

⁹ Tamże, 77.

¹⁰ *II Polski Synod Plenarny. Teksty robocze*, Warszawa 1991, 131.

¹¹ <http://www.deon.pl/religia/kosciol-i-swiat/z-zycia-kosciola/art.20314.jubileusz-redakcji-katolickich-w-tvp-i-pr.html> [dostęp: 9.10.2017].

¹² M. Łuczak, *Redakcje katolickie w mediach publicznych. Próba socjologicznej i teologicznej legitymizacji*, w: *25 lat audycji – u progu dnia. Dobre słowo na początek*, red. L. Szewczyk, Katowice 2017, 15.

¹³ *II Polski Synod Plenarny. Teksty robocze*, Warszawa 1991, 130.

Polski a Komitetem ds. Radia i Telewizji¹⁴. Jednakże źródeł powstania telewizyjnej Redakcji Programów Katolickich szukać należy wcześniej, już w 1980 r., gdy jednym z pierwszych postulatów strajkujących robotników było żądanie umożliwienia Kościołowi dostępu do radia i telewizji. Tworzenie redakcji katolickiej w 1989 r. Episkopat Polski powierzył ojcom jezuitom¹⁵. Pionierami byli wówczas o. Andrzej Koprowski (telewizja) i o. Krzysztof Ołdakowski (radio). Pojawiały się niekiedy zarzuty, że „czarni” zastępują „czerwonych”. Sytuacja była jednak dynamiczna i stopniowo zaczęła się normalizować.

29 grudnia 1992 r. uchwalona została ustawa o radiofonii i telewizji, potocznie nazywana ustawą medialną. Mimo różnych kontrowersji politycznych, jakie wzbudzała, otworzyła ona przed wspólnotą Kościoła nowe możliwości ewangelizacji w mediach publicznych. W kilku artykułach ustawa reguluje obecność treści religijnych różnych wyznań i Kościołów. Artykuł 59 nawiązując do ustawy z 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, określał, że sposób realizacji programów katolickich regulować mają porozumienia między Sekretariatem Konferencji Episkopatu Polski a poszczególnymi jednostkami publicznej radiofonii i telewizji. Artykuł 60 wprowadzał zmiany w ustawie z 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania i stwierdzał: „Kościoły i inne związki wyznaniowe mają prawo do emitowania w radiu i telewizji programów religijno-moralnych, społecznych i kulturalnych w sposób określony w porozumieniach między władzami danego kościoła lub innego związku wyznaniowego a jednostkami publicznej radiofonii i telewizji”. Co bardzo istotne, ustawa nie tylko umożliwiała obecność treści religijnych w mediach publicznych, ale stwarzała ochronę prawną wierzących. Artykuł 18 stanowi: „1. Audycje lub inne przekazy nie mogą propagować działań sprzecznych z prawem, z polską racją stanu oraz postaw i poglądów sprzecznych z moralnością i dobrem społecznym, w szczególności nie mogą zawierać treści dyskryminujących ze względu na rasę, płeć lub narodowość. 2. Audycje lub inne przekazy powinny szanować przekonania religijne odbiorców, a zwłaszcza chrześcijański system wartości”. Artykuł 45 przewidywał sankcje za naruszenie przez jakiegokolwiek nadawcę postanowień art. 18: „Organ rejestracyjny odmówi wpisu do rejestru programu, jeżeli: [...] 2) w rozpowszechnianym programie, w okresie ostatnich 12 miesięcy, co najmniej dwukrotnie zamieszczone zostały treści naruszające przepisy art. 18”. A także: „Organ rejestracyjny zakaże operatorowi sieci kablowej rozprowadzania programów albo określonego programu, jeżeli: w rozprowadzanym programie, w okresie ostatnich 12 miesięcy, co najmniej dwukrotnie zamieszczone zostały treści podlegające do nienawiści ze względu na rasę, płeć, narodowość lub religię lub naruszające przepisy art. 18 ust. 4 i 5”. Powyższe uregulowania nie tylko stwarzały możliwość tworzenia i nadawania programów religijnych, ale, co bardzo istotne, stanowiły podstawę prawną do ochrony chrześcijańskiego systemu wartości w mediach. Stanowiło to istotny fakt wobec różnego rodzaju nadużyć grozący obrazą uczuć religijnych czy profanacji.

¹⁴ <https://ekai.pl/lecie-redakcji-katolickich-tvp-i-pr/> [dostęp: 9.10.2017].

¹⁵ <http://www.niedziela.pl/artykul/89395/nd/Zmiana-w-Redakcji-Programow-Katolickich> [dostęp: 10.10.2017].

Kościół zdawał sobie sprawę z doniosłości nowej sytuacji, jaka zaistniała dzięki ustawie medialnej. Jednakże na drodze realizacji wyznaczonych celów stanęły rozmaite problemy zarówno organizacyjne, ekonomiczne oraz mentalnościowe. Lata dziewięćdziesiąte związane były z głębokimi przekształceniami gospodarczymi i poważnym kryzysem ekonomicznym, który dotkliwie odczuwany był przez całe społeczeństwo, w tym także Kościół. Tworzenie własnych mediów wymagało sporych funduszy i było dużym wyzwaniem. Bardzo poważnym hamulcem był dokuczliwy brak profesjonalnej kadry zarówno w gronie duchowieństwa, jak i wiernych świeckich. Wykształcenie odpowiednio przygotowanych specjalistów w dziedzinie zarządzania jak i produkcji medialnej wymagało nakładu finansowego i czasowego. Krzysztof Zanussi, występując podczas Warsztatów Telewizyjnych, zorganizowanych przez Studium Komunikowania Społecznego i Dziennikarstwa KUL, które odbywały się w maju 1995 r. w Kazimierzu Dolnym, nadal uważył na pilną potrzebę zagospodarowania przestrzeni medialnej przez Kościół. Będąc wówczas członkiem Komisji Episkopatu ds. Kultury, zauważał nawet pewną opieszałość: „To ja wtedy wołam, ludzie – my będziemy mieli napisane na grobach: «pokolenie, które pogrzebało chrześcijaństwo w tym kraju»”¹⁶. Uważał, że chrześcijanie, ludzie Kościoła, powinni być bardziej aktywni i zaangażowani w przestrzeni publicznej, społecznej, szczególnie w mediach. Wynikało to z przekonania, że nie można być chrześcijaninem prywatnie, a w miejscu pracy zachowywać tzw. neutralność światopoglądową. Postawa taka byłaby przejawem postkomunistycznej mentalności. Brak w Kościele wykształconych specjalistów w zakresie mediów Zanussi wyraził wówczas dobitnie: „I mam po prostu «pianę na ustach», widząc, jak KUL nie przygotował kadr”¹⁷.

Innego rodzaju trudnością, z którą trzeba było się uporać, był pluralizm światopoglądowy oraz pozostałości mentalnościowe po minionym systemie. Poważnym błędem w określeniu istoty Kościoła, który mógł się utrwalić w okresie totalitarnym, jest próba jego indywidualizacji. Kościół zmuszony był zatem do obrony swojej tożsamości i uwyrażnienia istoty swojej misji. Konieczne było podjęcie krytycznego procesu odprywatyzowania Kościoła. Ksiądz prof. J. Tischner zespół tych mentalnościowych uwarunkowań określił mianem *homo sovieticus*. W kontekście obecności Kościoła i treści religijnych w mediach publicznych wyzwaniem było utrwalane przez dziesięciolecia przez władze komunistyczne przekonanie, że religia jest sprawą prywatną. I choć w okresie walki z systemem totalitarnym korzystano ze wsparcia Kościoła, to po uzyskaniu wolności w społeczeństwie demokratycznym i pluralistycznym jego obecność w mediach zaczęła budzić różne kontrowersje. Inną sprawą jest, że nie tylko społeczeństwo, instytucje medialne, ale i sam Kościół musiał przejść swoistą metamorfozę w tym względzie. Chodziło o znalezienie odpowiednich proporcji w zagospodarowywaniu przez Kościół nowej rzeczywistości, tak by z jednej strony nie zdominować nadmiernie mediów publicznych treściami religijnymi i kościelnymi, a drugiej, nie dopuścić do ponownego zmarginalizowania czy sprowadzenia Kościoła do swoistego getta¹⁸.

¹⁶ K. Zanussi, *Otwartość na nowe*, w: *O Panu Bogu w telewizji*, red. L. Dyczewski, Częstochowa 1996, 22.

¹⁷ Tamże, 25.

¹⁸ A. Jurga, *O obiektywizm i wartości w telewizji*, w: *O Panu Bogu w telewizji...*, dz.cyt., 49.

Obecność treści religijnych w mediach publicznych spełnia przede wszystkim dwie funkcje: informacji i formacji. D. Wadowski uściśla je, wyróżniając cztery cele: „Umożliwienie poznawania i pogłębiania znajomości wierzeń i wartości religijnych; umożliwienie przeżywania, jego pogłębianie oraz wzbudzanie odpowiedniej predyspozycji do przeżywania wierzeń i wartości religijnych; kształtowanie czynnościowego aspektu postawy wobec Boga, czyli zdolności i potrzeby realizacji tych wierzeń i wartości w działaniu; tworzenie wspólnoty ludzi zintegrowanej wokół tego systemu wierzeń i wartości religijnych”¹⁹. Należy pamiętać, że programy religijne emitowane w mediach publicznych docierały zarówno do wierzących, jak i niewierzących. Konieczne więc było zarówno wówczas, jak i dziś uwzględnianie i realizowanie przez Redakcję Programów Katolickich misji nadawcy publicznego²⁰. Polegało to m.in. na odzwierciedlaniu tego, czym żyją różnorodne wspólnoty, także wspólnoty wyznaniowe, i odzwierciedlaniu życia społeczeństwa w całej jego wielowymiarowości, także w wymiarze społecznym, kulturowym, i religijnym. Programy katolickiej redakcji miały ukazywać wszystko, czym żyje Kościół katolicki. Uwzględniały przy tym charakter publicznego nadawcy i były adresowane nie tylko do tych, którzy identyfikowali się z Kościołem, ale do wszystkich widzów: wierzących i niewierzących, praktykujących i żyjących z dala od Kościoła. W założeniu miały być świadectwem wspólnoty i wyraźnie ukazywać punkt widzenia Kościoła na różne problemy życia społeczno-kulturowego. Ponadto miały też ukazywać uniwersalizm Kościoła katolickiego: bogate dziedzictwo nie tylko wiary, ale i kultury oraz wartość katolickiej nauki społecznej.

Redakcję Programów Katolickich tworzyli ojcowie jezuici oraz zespół ich współpracowników. Programy Redakcji tworzone są obecnie przez specjalny zespół profesjonalnych dziennikarzy i reporterów. Do współtworzenia programów katolickich zapraszani bywają wybitni aktorzy: m.in.: Małgorzata Kożuchowska, która od kilku lat prowadzi program „My, Wy, Oni”, czy Katarzyna Łaniewska, która stworzyła niezapomnianą kreację Babci w programie „Ziarno”. Z Redakcją współpracowali dotychczas tacy znakomici twórcy filmowi i telewizyjni jak Andrzej Jurga, Paweł Woldan, Grzegorz Tomczak, Grzegorz Linkowski. Ich dzieła wielokrotnie były wyróżniane na festiwalu filmów w Niepokalanowie, a także na festiwalach zagranicznych, we Włoszech czy w USA. W 2002 r. Magrodę TOTUS otrzymał zespół programu „Ziarno”, a w 2008 r. całą redakcja tego programu za całokształt działalności na antenie. Niezwykle ważną rolę w działalności Redakcji Programów Katolickich odgrywa udział w różnego rodzaju akcjach charytatywnych i społecznych: m.in.: zbiórkach organizowanych przez CARITAS, propagowaniu idei wolontariatu, rodzin zastępczych, wychowaniu w trzeźwości, wyborze Proboszcza Roku. Redakcja starała się popularyzować działalność różnych fundacji czy stowarzyszeń m.in.: „Mam Marzenie” czy „Krewniacy”. Wspierała i propagowała wiele organizacji, które stanowią pokłosie nauczania św. Jana Pawła II, tworząc, jak to określał Wielki Papież „cywilizację miłości”.

¹⁹ D. Wadowski, *Wartości religijne w telewizji*, w: *O Panu Bogu w telewizji...*, dz.cyt., 87.

²⁰ <http://www.tvp.pl/religia/aktualnosci/20lecie-redakcji-programow-katolickich/928740> [dostęp: 5.10.2017].

2.1. PROGRAMY CYKLICZNE

Na przestrzeni lat wypracowano bardzo profesjonalną i bogatą formułę obecności treści religijnych w mediach publicznych. Szczególną uwagę należy zwrócić na liczne programy cykliczne, które cotygodniowo emitowane są na antenie TVP. Oprócz stałej transmisji Mszy świętej z sanktuarium w Łagiewnikach oraz modlitwy na Anioł Pański z Ojcem Świętym z Watykanu, w TVP ukazują się osiem programów cyklicznych realizowanych przez Redakcję Programów Katolickich. Ich bogactwo i różnorodność tematyczną obrazuje poniższa tabela.

Tabela 1. Programy cykliczne

Tytuł	Program telewizyjny	Emisja	Tematyka	Scenariusz i realizacja
Msza święta – transmisja	TVP 1, TVP Polonia	Niedziela godz. 7:00	– Transmisja na żywo Mszy św. głównie z krakowskich Łagiewnik z sanktuarium Bożego Miłosierdzia	
Ziarno	TVP 1, TVP Polonia, TVP ABC	Niedziela, poranek (od 1990 r.)	– Ewangelizacja dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym – Rozważanie Słowa Bożego – Zachęcanie do życia Słowem Bożym w dniu codziennym w szkołach i w rodzinie – Nauczanie praktyk religijnych dzieci i rodziców – Promowanie zespołów muzyki religijnej	ks. Wojciech Drozdowicz – pomysłodawca i pierwszy prowadzący Lidia Lasota – autorka scenariuszy i redaktor Redakcja Programów Katolickich Telewizji Polskiej – twórca
Słowo na niedzielę	TVP 2	Sobota godz. 17:45, Niedziela godz. 06:10 (wersja dla niesłyszących)	– Omawianie fragmentów Pisma Świętego przewidzianego na daną niedzielę – Bohaterowie będący przedstawicielami różnych warstw i grup społecznych poprzez własne doświadczenia zachęcają do lektury Pisma Świętego	Julita Wołoszyńska-Matyssek
Znaki czasu	TVP 2	Poniedziałek godz. 12:40, powtórka środa godz. 06:20	– Prezentacja inicjatyw społeczno-kościelnych – Działalność wspólnot kościelnych, fundacji, stowarzyszeń, misji	Piotr Kot, Reporterzy Telewizji Polskiej
Wierzę, wątpię, szukam	WOD, TVP Polonia, TVP Info	Od lat 90. XX w. – do sierpnia 2012 r. (poniedziałek 17:15, niedziela 14:00)	– Kontrowersyjne zagadnienia wiary, etyki, moralności – Problemy ówczesnego Kościoła będące osią działań Stolicy Apostolskiej i Episkopatu Polski	ks. Wiesław Niewęglowski

Raj	TVP 1	Do 2011 r. środy, godz. 11:25	<ul style="list-style-type: none"> – Budowanie młodego człowieka wewnętrznego – Trudne i kontrowersyjne tematy dla dorastającej młodzieży – Poszukiwanie alternatywy dla relatywizmu i konsumpcyjnego stylu życia – Promowanie muzyki niosącej chrześcijańskie wartości oraz różnych form sportu 	ks. Jan Sikorski
My, Wy, Oni	TVP 1	Od 2003 do czerwca 2017 r., czwartki godz. 11:30	<ul style="list-style-type: none"> – Świadczenia ludzi, którym wiara pomogła wyjść z konkretnych życiowych problemów – Tematyka realizowana na wszystkich płaszczyznach poprzez szukanie odpowiedzi na problemy w rozmowie z psychologami, terapeutami, rodzicami, duchownymi 	Marek Jaromski, Małgorzata Kożuchowska, Elżbieta Ruman
Między Ziemią a Niebem	TVP 1	Od 2004 r. niedziele przed audycją z Watykanu	<ul style="list-style-type: none"> – Informacje z życia Kościoła w Polsce i na świecie – Przegląd informacji z portali katolickich – Transmisja modlitwy Anioł Pański 	Joanna Ładzińska-Molak, Krzysztof Drwal, Paweł Kuwik, Marek Zajac
Coś dla Ciebie	TVP 2	Od 2011 r., poniedziałki	<ul style="list-style-type: none"> – Promowanie ciekawych ludzi i ich inicjatywy – Fragmenty nauczania Jana Pawła II 	Piotr Kot, Julita Wołoszyńska- -Matysek
Mam przepis na...	TVP 1	Do października 2011 r., środa godz. 11:25	<ul style="list-style-type: none"> – Przepisy zaproszonych gości na piękne życie, pyszne potrawy, lekarstwa, wychowanie dzieci, relację z Bogiem, receptury zakonne 	Hanna Pawilonis
Mam przepis na... pielgrzymowanie	TVP 1	Środy, godz. 10:00	<ul style="list-style-type: none"> – Pielgrzymowanie po Polsce, kościelnych zabytkach, miejscach kultu – Wywiady z ludźmi pozyskującymi i wdrażającymi fundusze unijne w regionie 	ks. Przemysław Kawecki
Ekspres Miłosierdzia	TVP 1	2014 r., soboty, godz. 6:00	<ul style="list-style-type: none"> – Prezentacja osób i instytucji, które bezinteresownie pomagają potrzebującym 	Grzegorz Sadurski, Małgorzata Castro
Studio Raban	TVP 1, TVP Polonia	2017 r., soboty 12:05 (TVP 1), środy 17:55 (TVP Polonia)	<ul style="list-style-type: none"> – Próby poszukiwania odpowiedzi na pytania niedające spokoju, z którymi należy się zmierzyć – Historie młodzieży, która inspiruje innych – Rozmowy z autorytetami o istotnych sprawach 	Michał Kłosowski, prowadzący: Anna Soporek, Michał Pax: Bukowski
Rodzinny Ekspres	TVP 1	2017 r., piątek ok. godz. 09:30	<ul style="list-style-type: none"> – Magazyn, w którym przeplatane są wywiady z gośćmi wraz z ich rodzinami z odpowiednimi felietonami – Program poradnikowy, dla rodziców do głębszego przeżywania istoty życia rodzinnego w duchu chrześcijańskim 	Kierownik produkcji: Piotr Świech, Andrzej Madrjas Autorka: Sylvia Żołnacz-Lizak Prowadzący: Michalina Szymborska, Rafał Patyra

Wielkie Nieba	TVP 1, TVP 3 Kraków	2017 r. sobota 11:55	<ul style="list-style-type: none"> – Reportaże jak wzbogacił się polski Kościół po Świątowych Dniach Młodzieży – Studenci Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie ukazują w swoim programie pełen szalonych pomysłów młody Kościół, który z coraz większą siłą wdziera się do Internetu – Poszukiwanie odpowiedzi na fundamentalne pytania nurtujące młodzież 	Kierownictwo produkcji: Agnieszka Korta-Żak, Mateusz Zawartka Prowadzący: Rafał Piekarski
---------------	------------------------	-------------------------	--	---

Źródło: Opracowanie własne na podstawie zasobów internetowych²¹.

Wszystkie uwzględnione w tabeli programy emitowane były na mocy porozumień między Episkopatem a władzami TVP. Oprócz realizacji programów cyklicznych Redakcja Programów Katolickich aktywnie uczestniczyła w tworzeniu innych pozycji programowych, emitowanych zwłaszcza w święta liturgiczne oraz w dniach ważnych wydarzeń religijnych i społecznych. Pielgrzymki Jana Pawła II w TVP oglądała zawsze wielomilionowa widownia. Pogrzeb Ojca Świętego na antenie TVP1 śledziło ok. 15 mln widzów. „Na pewno była to chwila, która się nie powtórzy, ale która raz jeszcze udowodniła nam, że nasza obecność w mediach ma bardzo głęboki sens” – twierdził niegdyś w rozmowie z KAI ówczesny kierownik Redakcji Katolickiej TVP o. Andrzej Majewski²². Szczególnie istotny był udział redakcji w obsłudze medialnej pielgrzymek do Polski kolejnych papieży: Ojca Świętego Jana Pawła II, Benedykta XVI oraz Franciszka. Prócz tego wymienić trzeba jeszcze programy okolicznościowe z różnych okazji jak np.: *Dzień Papieski*, *Kronika szlachetnej paczki*, *Świątowe Dni Młodzieży*, *Beatyfikacja Ks. Jerzego Popiełuszki*, *Orszak Trzech Króli*, *Kronika Świątowych Dni Młodzieży*, *Do zobaczenia w Krakowie*, *Kolory miłosierdzia*, *Otwarcie Świątyni Opatrzności Bożej w Warszawie*. Uwzględnić należy również transmisje mszy św. czy innych nabożeństw, a także okolicznościowych koncertów.

2.2. FILMY DOKUMENTALNE I FABULARYZOWANE

Kolejna tabela zawiera zestaw filmów dokumentalnych bądź fabularyzowanych zawierających treści religijne. Zaczyna ją film z 1979 r. dokumentujący pierwszą pielgrzymkę papieża Jana Pawła II do ojczyzny. Postać Jana Pawła II wielokrotnie była inspiracją do realizowania większych produkcji, co nie tylko popularyzowało jego orędzie, ale utrwalalo je dla następnych pokoleń.

²¹ http://www.tvp.pl/religia/programy-katolickie?id=&sort_by=POSITION&sort_desc=false-&start_rec=0&listing_mod=&with_video=false [dostęp: 7.10.2017]; <http://religia.tvp.pl/> [dostęp: 9.10.2017).

²² https://ekai.pl/wydarzenia/ostatnia_chwila/x22475/lecie-redakcji-katolickich-tvp-i-pr/

Tabela 2. Filmy dokumentalne i fabularyzowane

Rok produkcji	Tytuł
1979	Jan Paweł II – Niech zstąpi duch Twój
1979–1999	Jan Paweł II – Wadowice, tu wszystko się zaczęło
1994	Faustyna
1995	Msza z ks. Jerzym
1997	Jan Paweł II – Jestem z wami
	Laur dla papieża
1998	Cały dla Ciebie
1999	...od małego być mniejszym
	Polski Rzym, polski Watykan
2000	Jan Paweł II w Ziemi Świętej
	Katechezy dla rodaków
	Terrorysta od Pana Boga
2001	„Non possumus”. Prymas Stefan Wyszyński
	Kromka chleba
2002	Jan Paweł II – Bóg bogaty w miłosierdzie
	Jestem gotowy na wszystko
	Odpooczywanie. W kręgu przyjaciół Karola Wojtyły
	Śledztwo w sprawie Miłosierdzia Bożego
	Watykan. Tego nie pokazywały kamery
	Moje spotkanie z papieżem 2002–2005
2003	Kapłan z Suchedniowa
	Ścisłe tajne. Karol Wojtyła
2004	Moje życie dla Niego
	Zostań z nami. 2002
2005	Jan Paweł II. Pożegnanie, Homilie
	Jan Paweł II. Co pozostawił pamięci
	Jego ślady całować będą
	Jestem Mu wdzięczny
	Mała Arabka i Matrix
	Ojciec Góra
	Papież nie tylko Polski
	Zwykły, święty człowiek

2006	...tu bije serce narodu
	Jan Paweł II na Jasnej Górze
	Benedykt XVI, trwajcie mocni w wierze
	Buty do nieba
	Deus Caritas est
	Jan Paweł II. Spotkanie
	Jan Paweł II w pamięci Polaków na świecie
	Karol Wojtyła i synowie ciemności
	Kod tajemnicy fatimskiej
	Pielgrzymka Benedykta XVI do Polski
	Przebaczyć
	Tęcza. Benedykt XVI w Polsce
2007	Prawdziwe imię Róży
	Trwajcie mocni w wierze
2008	Jan Paweł II i Prymas Stefan Kardynał Wyszyński
	Jan Paweł II. Pamiętamy
	Jeden drugiego brzemia noście
	Lolek
	Miłość jest silniejsza
	Spotkałem Papieża
	Strażnicy Piątej Ewangelii
	Żyd Ishai
2009	Ja bym z takim papieżem nie wytrzymał
	Jak dzieci zawiesiły słońce na niebie
	Jasnogórskie orędzie wolności
	Kryptonim JP2
	Przybywam do was jako syn tej ziemi
	Ukryte życie Jezusa
2010	Jan Paweł II niezwykły papież
	Mama
	Ostatni Mazurzy
	Tajemnice Grobu Bożego
	Wykonało się
2011	Brat, Przyjaciel, Papież
	Czwarty wymiar
	Jan Paweł II – droga do świętości
	Papież cierpienia
	Ślady
	Tajemnica Jana Pawła II
	Santo subito 2011–2014

2012	Jan Paweł II. Święty uśmiechnięty
	Kardynał Wojtyła papieżem!
	Tajemnice Jasne Góry
2013	Kucie w Watykanie, czyli wigilie Jana Pawła II
	Nasz profesor papieżem
	Papieskie okno Franciszkańska 3
	Urodziłem się w 1920 r. ...
2014	Cuda na Kostaryce
	Jan XXII – dobry człowiek z Watykanu
	Nasi bracia na Wschodzie
	Połączył nas papież
	Światem rządzi Bóg
	Tango papieża
	Metr od świętości (2014–2015)
2015	Caritas znaczy miłość
	Jerzy Popiełuszko – posłaniec prawdy
	List biskupów
	Mamy w nim ojca
	Moje drugie życie
	Życia nie można zmarnować
	Życie po cudzie
2016	Człowiek Boga
	Książdz
	Śmiertelne życie
	...

Ź r ó d ł o: Opracowanie własne na podstawie zasobów internetowych²³.

2.3. TEATR TELEWIZJI I SERIALE TELEWIZYJNE

Katolickie treści religijne obecne były nie tylko w programach przygotowywanych przez Redakcję Programów Katolickich, ale również w bogatej ofercie innych gatunków medialnych, teatrach telewizji, filmach, serialach czy reportażach. Ukazują one bogactwo życia Kościoła, jego różnorodność i atrakcyjność we współczesnym świecie. Z jednej strony w atrakcyjny sposób przybliżają treści wiary chrześcijańskiej, z drugiej zaś promują postawy inspirowane chrześcijańskim przesłaniem. Razem stanowią cenny instrument komunikowania wartości religijnych, rodzinnych i społecznych. Cechują się przy tym wysokim profesjonalizmem, w niczym nie ustępując produkcjom pozareligijnym. Kolejna tabela przedstawia emitowane w TVP teatry telewizyjne.

²³ <https://vod.tvp.pl/sub-category/religia.6665174> [dostęp: 20.10.2017]; <https://dystrybucja.tvp.pl/19304627/audycje-o-tematyce-religijnej> [dostęp: 25.10.2017].

Tabela 3. Teatr Telewizji

Rok produkcji	Tytuł	Reżyseria	Tematyka
2006	Góra Góry	Paweł Woldan	Dramat dokumentalny o o. Janie Górze. Monika i Witek, dziennikarka telewizyjna i operator, przygotowują reportaż o dominikanie i ośrodku duszpasterskim na Jamnej.
	Pastorałka	Laco Adamik	Inscenizacja sztuki Leona Schillera, nawiązująca do staropolskiej obrzędowości i misteryjnej tradycji z kołędami i pastorałkami.
2007	Stygmatyczka	Wojciech Nowak	Losy polskiej stygmatyczki, siostry zakonnej Wandy Broniszewskiej, aresztowanej przez Sowieców w 1950 r. i zesłanej do więzienia na Uralu.
2008	Złodziej w sutannie	Paweł Woldan	Spektakl o tajnej akcji uwolnienia kopii obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej i niezwyklej postaci ks. Józefa Wójcika, który w 1972 r. wykrał go z klasztoru na Jasnej Górze.
2009	Prymas w Komańczy	Paweł Woldan	Spektakl ukazuje pobyt Prymasa Stefana Wyszyńskiego w Komańczy – ostatnim miejscu uwięzienia przez władze komunistyczne. Tam przygotowuje program duszpasterski Kościoła, dzięki któremu religia katolicka zachowa w Polsce ogromne znaczenie i który skutecznie będzie przeciwdziałał zniewoleniu ludzi przez system komunistyczny.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie zasobów internetowych²⁴.

W ostatnich latach ogromną popularnością cieszyły się seriale telewizyjne. Ten gatunek znany od lat 40. XX w. rozwija się i stał się niejako trendem w produkcjach telewizyjnych²⁵. W TVP pojawiły się również seriale religijne, tworzone najczęściej na kanwie życiorysów świętych. Chodzi tu nie tylko o produkcje polskie, ale również zagraniczne. TVP wyemitowała bądź była współproducentem wielu z nich. Poniższa tabela prezentuje zestawienie głównych seriali telewizyjnych o tematyce religijnej. Na szczególną uwagę zasługuje serial *Maryja z Nazaretu* produkcji włoskiej, który można było oglądać w piątki o 20.25. Z danych Nielsen Audience Measurement sporządzonych dla portalu wirtualnemedi.pl wynika, że produkcja ta gromadziła przez telewizorami średnio 3,5 mln widzów. Zapewniło to I programowi TVP 22,65 proc. udziału w rynku w grupie 4+ i 14,68 proc. w grupie 16–49. Co bardzo znamienne TVP1 w trakcie emisji serialu *Maryja z Nazaretu* zajmowała pierwszą pozycję w rynku telewizyjnym. Na drugiej pozycji uplasowała się stacja TVN, nadająca filmy fabularne w paśmie „Superkino”, co dało jej 16,24 proc. udziału. Na trzeciej pozycji znalazł się Polsat (filmy; 10,17 proc.), a czwarta była TVP2 (*Barwy szczęścia*, *Rodzinka.pl*; 9,87 proc.). Uwidacznia to, że jest ogromne zapotrzebowanie na treści religijne, jeśli są przekazywane w sposób wysoce profesjonalny.

²⁴ <https://dystrybucja.tvp.pl/19304627/audycje-o-tematyce-religijnej> [dostęp: 25.10.2017].

²⁵ W. Godzic, *Telewizja i jej gatunki. Po „Wielkim Bracie”*, Kraków 2004, 22.

Tabela 4. Widownia serialu na tle konkurencji

Stacja	Wszyscy 4+		16–49
	AMR	SHR%	SHR%
TVP1 – Maria z Nazaretu	3 503 342	22,65	14,68
TVN	2 510 854	16,24	21,75
Polsat	1 573 253	10,17	11,35
TVP2	1 526 360	9,87	12,39

Wpływy reklamowe z emisji czterech odcinków tego serialu wyniosły 2,59 mln zł²⁶.

Tabela 5. Seriale i reportaże

Rok rozpoczęcia emisji	Tytuł	Tematyka
Od 1993	Misjonarze	Cykl 11 odcinków pokazujący życie i działalność polskich misjonarzy z różnych zgromadzeń zakonnych na świecie.
Od 2000	Dzieci różnych bogów	Cykl reportaży ukazujący życie mniejszości religijnych zamieszkujących na terenie Polski. Pokazuje zagadnienie tolerancji na obszarach, gdzie katolicy stanowią większość.
Od 2006	Był wśród nas	Cykl dokumentalny dotyczący pielgrzymek Jana Pawła II i miejscowości przez niego odwiedzanych. Przypomina o doniosłych wydarzeniach podczas pobytu Papieża w Ojczyźnie.
	Tajemnice Watykanu	Serial dokumentalny w 14 odcinkach przedstawiający niedostępną, na co dzień pielgrzymom codzienność Stolicy Apostolskiej.
Od 2008	Jan Paweł II. Nigdy nie zapomnę	18 krótkich odcinków audycji (3:00'–10:00'), zrealizowanych w 30. rocznicę wyboru kardynała Karola Wojtyły na Papieża. Biorą w niej udział najbliżsi współpracownicy z czasów krakowskich, którzy opowiadają o swoich doświadczeniach w kontakcie z kard. Wojtyłą.
Od 2009	Świadkowie świętości Jana Pawła II	10 krótkich świadectw przyjaciół, znajomych, współpracowników papieża Jana Pawła II na temat jego świętości.
Od 2010	Święty Augustyn	Biograficzny serial o św. Augustynie z Hippony, będący koprodukcją włosko-polsko-niemiecką. Wyemitowany w Polsce jako mini serial, złożony z 5 odcinków.
Od 2011	Pielgrzym miłości	8-odcinkowy serial ukazujący Papieża z perspektywy 2011 r. oraz jego drogi prowadzące do stania się największym autorytetem moralnym i przywódcą duchowym świata.

²⁶ <http://www.wirtualnemedial.pl/artykul/maria-z-nazaretu-w-tvp-1-wygrala-z-filmami-konkurencji> [dostęp: 9.10.2017].

2013	Maryja z Nazaretu	Czteroodcinkowy włoski serial kostiumowy będący opowieścią o dziejach Świętej Rodziny. Serial wyreżyserował Giacomo Campiotti.
Od 2014	Metr od świętości	30-odcinkowy serial dokumentalny, obrazujący Jana Pawła II widzianego oczami jego osobistego fotografa Arturo Mari, który towarzyszył przez 53 lata sześciu papieżom (od Piusa XII do Benedykta XVI).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie zasobów internetowych²⁷.

2.4. PROGRAMY CYKLICZNE W TELEWIZJI REGIONALNEJ

Oprócz publicznej telewizji ogólnopolskiej także oddziały regionalne mają spory dorobek programów cyklicznych lub okazjonalnych przedstawiających treści religijne związane z życiem Kościoła, najczęściej o charakterze pastoralnym. Poniższa tabela zawiera ich zestawienie.

Tabela 6. Telewizja Regionalna

Program	Tytuł
TVP Białystok, Bydgoszcz, Warszawa, Wrocław, Gdańsk, Katowice, Kielce, Kraków, Lublin, Gorzów, Gorzów Wielkopolski, Łódź * także Opole, Olsztyn	Sekrety mnichów
	Polska 1050*
TVP Białystok	Pod Twoją obronę
	U źródeł wiary
TVP Gdańsk	Dom z widokiem na niebo
	Droga
	Konfesjonał
	Słowo Ewangelii
	Znaki
TVP Gorzów Wielkopolski	Ichtis
TVP Katowice	Credo
	Sacrum profanum
TVP Kielce	Siewcy słowa
	Kazania świętokrzyskie
	Komentarz na niedzielę

²⁷ <https://vod.tvp.pl/sub-category/religia.6665174> [dostęp: 22.10.2017].; <https://dystrybucja.tvp.pl/19304627/audycje-o-tematyce-religijnej> [dostęp: 27.10.2017].

TVP Kraków	Dzienniczek
	Jan Paweł II w Małopolsce
	Niezbędnik pielgrzyma
	Otwórzcie drzwi
	Parafia z sercem
	Rozmowy o miłosierdziu
	Studio ŚDM
	Turystyka pielgrzymkowa
	Wiara i życie
	Wielkie nieba
	TVP Lublin
Dziedzictwo	
Przystanek ziemia	
Pytając o Boga	
TVP Łódź	Depozyt wiary
	Dialogi
	Katolicki Tygodnik Informacyjny
TVP Olsztyn	Ewangelia na niedzielę
TVP Opole	Oblicze wiary
	Puls Kościoła
TVP Poznań	Słowa Poznania. Otwieramy Pismo Święte
	Z życia Kościoła
	Z życia święte
TVP Rzeszów	Magazyn Katolicki
TVP Szczecin	Arka
	Barka
	Po wizycie Jana Pawła II
TVP Warszawa	Kościół z bliska

Źródło: Opracowanie własne na podstawie zasobów internetowych²⁸.

2.5. AUDYCJE RELIGIJNE POLSKIEGO RADIA

Na osobną uwagę zasługują audycje religijne Polskiego Radia. Również na antenie tego publicznego nadawcy emitowanych było sporo treści religijnych. Polska radiofonia, która powstała po I wojnie światowej i mimo niesprzyjających warunków ekonomicznych, rozwijała się bardzo dynamicznie na tle innych krajów europejskich, ma pod tym względem bogatą tradycję²⁹. Kościół miał istotny wkład

²⁸ <https://www.polskieradio.pl/37.Redakcja-Programow-Katolickich/1787.Audycje> [dostęp: 27.10.2017].

²⁹ R. Habielski, *Polityczna historia mediów w Polsce w XX wieku*, Warszawa 2009, 95.

w rozwój polskiej radiofonii³⁰. Polskie Radio było pierwszą i jedyną rozgłośnią na świecie, która transmitowała Msze święte. Pierwsza Msza święta była transmitowana 3 maja 1925 r. z katedry w Gnieźnie³¹. Przed II wojną światową Polskie Radio zaczynało nadawanie swoich audycji od pieśni: *Kiedy ranne wstają zorze* w wykonaniu chóru „Harfa”. Polska była wtedy jedynym krajem, oprócz Watykanu, którego radiostacja rozpoczynała swoje audycje takim akcentem religijnym³². Rządy komunistyczne przerwały tę wzniosłą tradycję. Dopiero po przemianach ustrojowych z 1989 r. treści religijne na powrót zaczęły gościć na falach radiowych. Poniższa tabela zawiera tytuły audycji emitowanych w Polskim Radiu na różnych programach. Stanowią one pokaźny dorobek Redakcji Programów Katolickich, którego zebranie i przeanalizowanie wymaga osobnych, bardziej skrupulatnych badań.

Tabela 7. Polskie Radio

Program	Tytuł audycji
I	Aktualności Radia Watykańskiego
	Kościół w Polsce i na świecie
	Myśli na dobry dzień
	Ślady na piasku
	Transmisja Mszy świętej
	Familijna Jedynka
II	Lumen
	Pięć minut nad Biblią
III	Muzyczne rozmowy
IV i 24	W dobrych zawodach
	Kościół od środka
	Kurier ekonomiczny
	Życie z duszą czy bez
	Nocne czaty

Źródło: Opracowanie własne na podstawie zasobów internetowych³³.

³⁰ W początkowym okresie istnienia Polskiego Radia przeważały transmisje z uroczystości i nabożeństw kościelnych, których ilość lawinowo rosła. W 1927 r. było ich 31, a 6 lat później już 178. Por.: <https://www.polskieradio.pl/37/224/Artykul/1437394,90-lat-Polskiego-Radia> [dostęp: 10.10.2017].

³¹ <https://www.polskieradio.pl/37/224/Artykul/1437394,90-lat-Polskiego-Radia> [dostęp: 10.10.2017].

³² <https://www.polskieradio.pl/37/224/Artykul/1437394,90-lat-Polskiego-Radia> [dostęp: 10.10.2017].

³³ <https://www.polskieradio.pl/37,Redakcja-Katolicka> [dostęp: 15.10.2017].

3. MISJA EWANGELIZACYJNA KOŚCIOŁA

Misja ewangelizacyjna Kościoła jako wspólnoty ludzi, nie może nie uwzględniać kontekstu doczesnego, uwarunkowań historycznych i społecznych. Choć istotnym jej elementem jest dualizm religijno-polityczny, wynikający z Ewangelii, musi wkraczać ona także w obszar życia doczesnego. Odpowiedzialność, jaką ponosi Kościół, za człowieka i co za tym idzie całe społeczeństwo w perspektywie wieczności, domaga się jego obecności w sferze publicznej w celu zagwarantowania dobra wspólnego. Głoszone przez Kościół zasady społeczno-moralne, wynikające z Ewangelii, mają oddziaływać na wszelkie przejawy działalności człowieka. Społeczna misja Kościoła jest konsekwencją jego wspólnotowego charakteru. Mimo iż Kościół zorientowany jest transcendentalnie i eschatologicznie, nie może on urzeczywistniać się w oderwaniu od wieloaspektowych uwarunkowań życia społecznego. Próby zredukowania Kościoła tylko do wymiaru nadprzyrodzonego, z pominięciem doczesnego wymiaru, są wynikiem niezrozumienia jego istoty. Kościół objawia się właśnie w społeczeństwie i w nim wyraża swój uniwersalizm. Stąd też w różnych okresach historycznych budziło to reakcje przeciwne. Szczególnie w dobie Oświecenia, a następnie w okresie panowania ideologii marksistowskiej, chciano wtłoczyć religię i Kościół w ramy określonej ideologii. Poddając ostrej krytyce, chciano zmarginalizować go, jako organizację ideologiczną, stanowiącą nadbudowę do konkretnych zachowań społecznych i relacji między podmiotami władzy.

W okresie państwa totalitarnego, jakim była PRL, obecność treści religijnych w mediach publicznych była nie do pomyślenia. Społeczeństwo poddawane było przemysłanej i systematycznej indoktrynacji. Przemiany ustrojowe, jakie się dokonały na przełomie lat 80. i 90., otworzyły przed Kościołem i mediami publicznymi nowe możliwości. W stosunkach między państwem a Kościołem zaczęły dominować tendencje wzajemnej otwartości, współpracy i dialogu. To umożliwiło Kościołowi obecność w przestrzeni mediów publicznych, a także nieskrępowaną możliwość tworzenia własnych mediów. Mimo rozmaitych trudności, zwłaszcza u początku lat 90. udało się wykorzystać wiele szans. Ogólny bilans wydaje się zadowalający. Bardzo ważne znaczenie miał kształt ustawy medialnej, która uwzględniała korzystanie przez różne kościoły czy związki wyznaniowe z istniejących mediów publicznych. W społeczeństwie demokratycznym Kościół ma prawo do uczestnictwa w systemie mediów publicznych³⁴.

W czasie trwających od 4–7 maja 1995 r. Warsztatów Telewizyjnych zorganizowanych przez Studium Komunikowania Społecznego i Dziennikarstwa KUL w Kazimierzu Dolnym nad Wisłą, nad sposobem przekazywania treści religijnych w telewizji zastanawiał się Dariusz Wadowski: „Mimo niektórych «punktów stycznych» telewizji i religii obserwuje się przeważnie niezgodność, a nawet głęboką sprzeczność w treściach przekazu telewizyjnego i religii. Czy rzeczywiście sprzeczność ta wyrasta z oczekiwań i potrzeb odbiorców, którzy pragną raczej rozrywki niż

³⁴ K. Pokorna-Ignatowicz, *Kościół w świecie mediów. Historia – dokumenty – dylematy*, Kraków 2002, 140.

obecności wartości religijnych? Czy można ją przezwyciężyć? Jak więc telewizja ma uobecniać w swym przekazie wartości religijne?”³⁵. Choć pytania przez niego postawione stale pozostają aktualne, rzeczywistość po części dała na nie odpowiedzi. Kościół we współpracy z mediami publicznymi ujawnił co prawda spory potencjał medialny, ale zmiany społeczne, technologiczne i kulturowe generują stale nowe problemy i wyzwania³⁶. Przez blisko trzydzieści lat od odzyskania wolności docenić należy spory dorobek w postaci licznych produkcji radiowych i telewizyjnych zawierających treści religijne. Wydaje się, że miejsce programów religijnych w mediach publicznych jest ugruntowane. Wypełniają one misję nie tylko ściśle religijną, ale budują społeczeństwo pluralistyczne, popularyzując w nim idee społecznego nauczania Kościoła. Niemniej jednak programy religijne w „ramówce” publicznych stacji telewizyjnych czy radiowych kształtują się na poziomie zaledwie około 3%³⁷. Tak niewielki udział w całej formule programowej może budzić pewien niepokój, zwłaszcza gdy zestawia się go z ogromem komercji i rozrywki. Może to świadczyć albo o generalnie niewielkim zainteresowaniu treściami religijnymi w mediach, albo o nieadekwatności tej formy komunikacji w stosunku do potrzeb i oczekiwań odbiorcy. Trudności w komunikowaniu przesłania Ewangelii współczesnemu człowiekowi w mediach stanowią poważne wyzwanie dla Kościoła³⁸.

4. ZAKOŃCZENIE

Doceniając dotychczasowe bogactwo i różnorodność treści religijnych w mediach publicznych, stale należy jednak szukać nowych form tej obecności. Możliwości, jakie daje aktualna sytuacja prawna i społeczno-polityczna oraz zaawansowanie technologiczne, stwarzają ogromną szansę przedłużenia działalności duszpasterskiej Kościoła. Wielość form i głębia treści religijnych w przestrzeni mediów publicznych są asumptem do nieustannego przenikania duchem chrześcijańskim życia społecznego, nadawania głębszego wymiaru współczesnej kulturze, która w wymiarze medialnym staje się coraz bardziej kulturą konsumpcji i rozrywki³⁹. Istotny jest przy tym fakt, że katolickie treści religijne przez swą obecność w mediach publicznych docierają także do ludzi niewierzących, sceptycznych, czy wręcz wrogich poglądach w stosunku do Kościoła katolickiego. Jest to sprawa tym pilniejsza, im bardziej współczesne społeczeństwo europejskie, a co za tym idzie i polskie, zatracza poczucie

³⁵ D. Wadowski, *Wartości religijne w telewizji*, w: *O Panu Bogu w telewizji*, red. L. Dyczewski, Częstochowa, 1996, 86.

³⁶ Z. Hanas, *Dwa światy: media kościelne a media świeckie*, w: *Media w Kościele i Kościół w mediach*, Katowice 2012, 118.

³⁷ Por. E. Stachowska, *Religia i media w warunkach polskich*, w: *Pomiędzy sekularyzacją i religijnym ożywieniem. Podobieństwa i różnice w przemianach religijnych w Polsce i w Niemczech*, Kraków 2012, 357.

³⁸ M.M. Przybysz, *Kreowanie wizerunku Kościoła w mediach za pomocą Public Relations i reklamy*, w: *Media w Kościele i Kościół w mediach*, Katowice 2012, 43.

³⁹ E. Stachowska, *Religia i media w warunkach polskich*, w: *Pomiędzy sekularyzacją...*, dz.cyt., 352.

swojej tożsamości. Dzięki bogatej ofercie katolickich programów, filmów, reportaży, teatrów telewizji w mediach publicznych Kościoł nie tylko może skuteczniej wypełniać swoją misję, ale także wzbogaca treściami religijnymi współczesny areopag.

BIBLIOGRAFIA

- Godzic W., *Telewizja i jej gatunki. Po „Wielkim Bracie”*, Kraków: Universitas 2004.
- Habielski R., *Polityczna historia mediów w Polsce w XX wieku*, Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne 2009.
- Hanas Z., *Dwa światy: media kościelne a media świeckie*, w: *Media w Kościele i Kościół w mediach. Edukacja medialna, dziennikarska i w zakresie public relations oraz zastosowania Web 2.0 w Kościele w Polsce*, red. M. Przybysz, J. Kloch, Katowice: Drukarnia Archidiecezjalna 2012.
- Pokorna-Ignatowicz K., *Telewizja w systemie politycznym i medialnym PRL. Między polityką a widzem*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego 2003.
- Jurga A., *O obiektywizm i wartości w telewizji*, w: *O Panu Bogu w telewizji*, red. L. Dyczewski, Częstochowa: Studium Komunikowania Społecznego i Dziennikarstwa – Biblioteka „Niedzieli” nr 27, 1996.
- Łuczak M., *Redakcje katolickie w mediach publicznych. Próba socjologicznej i teologicznej legitymizacji*, w: *25 lat audycji – u progu dnia. Dobre słowo na początek*, red. L. Szewczyk, Katowice: Wydawnictwo Emmanuel 2017.
- Musiał F., *Naczelnicy Wydziału IV SB w Krakowie*, w: *Kościół Katolicki w czasach komunistycznej dyktatury. Między bohaterstwem a agenturą*, red. R. Terlecki, J. Szczepaniak, Kraków: Wydawnictwo WAM 2007.
- Pokorna-Ignatowicz K., *Kościół w świecie mediów. Historia – dokumenty – dylematy*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego 2002.
- Pokorna-Ignatowicz K., *Telewizja w systemie politycznym i medialnym PRL. Między polityką a widzem*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego 2003.
- Possenti V., *Religia i życie publiczne. Chrześcijaństwo w dobie ponowoczesnej*, tłum. z wł. T. Żeleźnik, Warszawa: Instytut Wydawniczy PAX 2005.
- Raina P., *Kościół w PRL. Dokumenty*, Poznań: W drodze 1994.
- Przybysz M.M., *Kreowanie wizerunku Kościoła w mediach za pomocą Public Relations i reklamy*, w: *Media w Kościele i Kościół w mediach. Edukacja medialna, dziennikarska i w zakresie public relations oraz zastosowania Web 2.0 w Kościele w Polsce*, red. M. Przybysz, J. Kloch, Katowice: Drukarnia Archidiecezjalna 2012.
- Stachowska E., *Religia i media w warunkach polskich*, w: *Pomiędzy sekularyzacją i religijnym ożywieniem. Podobieństwa i różnice w przemianach religijnych w Polsce i w Niemczech*, red. E. Firlit i in., Kraków: Akademia IGNATIANUM w Krakowie Wydawnictwo WAM 2012.
- Wadowski D., *Wartości religijne w telewizji*, w: *O Panu Bogu w telewizji*, red. L. Dyczewski, Częstochowa: Studium Komunikowania Społecznego i Dziennikarstwa – Biblioteka „Niedzieli” nr 27, 1996.
- Zanussi K., *Otwartość na nowe*, w: *O Panu Bogu w telewizji*, red. L. Dyczewski, Częstochowa: Studium Komunikowania Społecznego i Dziennikarstwa – Biblioteka „Niedzieli” nr 27 1996.
- Żaryn J., *Państwo – Kościół Katolicki w Polsce 1956–1989 (wybrane zagadnienia)*, w: *PRL – od grudnia 70 do czerwca 89*, red. K. Persak, P. Machcewicz, Warszawa: Muzeum Historii Polski – Bellona 2011.

ŹRÓDŁA INTERNETOWE

- <http://www.deon.pl/religia/kosciol-i-swiat/z-zycia-kosciola/art.20314.jubileusz-redakcji-katolickich-w-tvp-i-pr.html> [dostęp: 9.10.2017]
- <https://ekai.pl/lecie-redakcji-katolickich-tvp-i-pr/> [dostęp: 9.10.2017]
- <http://www.niedziela.pl/artykul/89395/nd/Zmiana-w-Redakcji-Programow-Katolickich> [dostęp: 10.10.2017]
- <http://www.tvp.pl/religia/aktualnosci/20lecie-redakcji-programow-katolickich/928740> [dostęp: 5.10.2017] http://www.tvp.pl/religia/programy-katolickie?id=&sort_by=POSITION&sort_desc=false&start_rec=0&listing_mod=&with_video=false [dostęp: 7.10.2017]
- <http://religia.tvp.pl/> [dostęp: 10.10.2017]
- <https://vod.tvp.pl/sub-category/religia.6665174> [dostęp: 20.10.2017]
- <https://dystrybucja.tvp.pl/19304627/audycje-o-tematyce-religijnej> [dostęp: 25.10.2017].
- <http://www.wirtualnemedia.pl/artykul/maria-z-nazaretu-w-tvp-1-wygrala-z-filmami-konkurencji> [dostęp: 25.10.2017]
- <https://vod.tvp.pl/sub-category/religia.6665174> [dostęp: 22.10.2017]
- <https://www.polskieradio.pl/37,Redakcja-Programow-Katolickich/1787,Audycje> [dostęp: 27.10.2017]
- <https://www.polskieradio.pl/37/224/Artykul/1437394.90-lat-Polskiego-Radia> [dostęp: 10.10.2017]
- <https://www.polskieradio.pl/37,Redakcja-Katolicka> [dostęp: 15.10.2017]

PRESENCE OF CATHOLIC RELIGIOUS CONTENTS IN PUBLIC MEDIA AFTER THE MEDIA ACT OF 1992

Summary

This reflection has a character of basic research. Its aim is to look synthetically at the way the Church carries out her mission in the area of public media, which was made possible by the Act of 1992. It is important to grasp a wider context in this process. This is an attempt to present how and to what degree the Church managed to fill the public TV and radio with religious contents. It seems that the results of this research and considerations may become an impulse for further deeper and more systematic classification and assessment of the richness of religious contents in public media since 1989 up till now.

Key words: Church, religious contents, public media, Catholic programmes

Nota o Autorze

Ksiądz Rafał ŚPIEWAK – prezbiter archidiecezji katowickiej, doktor nauk humanistycznych z zakresu historii (doktorat nt. *Gazeta Katolicka. Pismo duchowieństwa i ludu polskiego na Śląsku w latach 1896–1910*. Studium historyczno-doktrynalne) na PAT-cie w Krakowie. Jest adiunktem w Katedrze Dziennikarstwa Ekonomicznego i Nowych Mediów na Uniwersytecie Ekonomicznym w Katowicach. Kontakt e-mail: rafal.spiewak@ue.katowice.pl